

BİR EĞİTİMCİ VE DİN EĞİTİMCİSİ OLARAK MEHMET AKİF ERSOY

İsmail DEMİR*

ÖZ

Mehmet Akif Ersoy, 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında gerçekleşen sosyal değişime ve dönüşüme şahitlik etmiş, bu tecrübesine yazılarında ve şiirlerinde yer vermiş önemli bir aydınımızdır. Aynı zamanda sömürgecilğe karşı başlatılan Millî Mücadelede ulusumuza ve ordumuza inanç, umut, cesaret ve millî bilinç aşıl原因an İstiklal Marşımız ile de tarihimizde silinmez bir sayfa açmıştır. Mehmet Akif, özellikle din eğitimi konusunda toplumda aydın rolüyle dikkat çekmektedir. O, kaleme aldığı birçok yazısında ve şiirinde halkın özellikle dini konularda doğru eğitilmesi hususunda görüşlerini belirtmiş ve bu görüşlerini eğitim sistemimizin tüm yönleriyle ele alınması etrafında şekillendirmeye gayret etmiştir. Bu bağlamda çalışmamızın önemli görülen bir yönü, şairin eğitim ve özellikle din eğitimi hakkındaki görüşlerinden yola çıkarak günümüze ışık tutacak düşüncelerini ortaya koymaktır. Böylece çalışmanın, hakiki bir eğitim gönüllüsü olan millî şairimiz istiklâl, vatan ve millet aşığı Mehmet Akif'in eğitim ve din eğitimi konusundaki düşüncelerinin toplumumuz tarafından daha iyi anlaşılmasına ve yeni nesillere aktarılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Din Eğitimi, Millî Şair, Yaygın Eğitim, Medreseler.

MEHMET AKİF ERSOY AS AN EDUCATOR AND RELIGIOUS EDUCATOR

ABSTRACT

Mehmet Akif Ersoy is an important intellectual who witnessed social change and transformation that took place in the late 19th and early 20th centuries, and included this experience in his poems. At the same time, it opened an indelible page in our history with our National Anthem, which instilled faith, courage and national consciousness in our nation and our army in National Struggle against colonialism. Mehmet Akif draws attention with his role as an intellectual in society, especially in religious education. In many of his articles and poems he wrote, he expressed his views on the right education of the people, especially on religious issues, and tried to shape these views around the handling of aspects of our education system. In this context, one of the important aspects of our study is to reveal the thoughts of the poet that will shed light on the present day, based on his views on education and especially religious education. Thus, it is thought that this article will contribute to better understanding of our society and transfer of ideas of our national poet, Mehmet Akif, who is a true education volunteer and lover of independence, homeland and nation, on religious education to new generations.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, Religious Education, National Poet, Non-formal Education, Madrasahs.

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 13.12.2021; Yayına Kabul Tarihi: 01.03.2021

* Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, ÇANAKKALE; ORCID: 0000-0001-9756-1901, E-posta: ismail.demir@comu.edu.tr

Giriş

Mehmet Akif Ersoy, siyasetçi, şair ve yazar yönleri ile birlikte eğitici ve öğretici yönüyle de Türk toplumuna yön veren nadide bir aydınımızdır. O, her alanda halkın doğru eğitilmesi için çeşitli çalışmalarda bulunmuştur. Ayrıca mevcut eğitimin durumunu detaylı bir şekilde yorumlamış ve değerlendirmiştir. Bunu yaparken de mevcut eğitim yöntemlerinin özelliklerini değerlendirmiş, dönemin ihtiyaçlarına göre bir eğitim metodunun belirlenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Çünkü şaire göre üzerinde durulması gereken asıl konu eğitimin kalitesidir. Akif'e göre nitelikli bir eğitim, yalnızca iman, vicdan ve liyakat sahibi kimseler tarafından verilmelidir. Ancak bu niteliklere sahip öğretmenler sayesinde toplumun ilmi artacak ve cehaleti sona erecektir. Ayrıca toplumun her kademesine dokunarak bireyleri insanları eğitmeye çalışan ve onların aydınlanmaları için çabalayan Mehmet Akif Ersoy, cami kürsülerinden üniversite kürsülerine kadar her alanda eğiticilik görevini ifâ eden gerçek bir eğitimcidir.

Mehmet Akif Ersoy'u tüm Türk milleti, bilhassa "Z kuşağı" olarak adlandırılan yeni nesil yakından tanımalıdır. Çünkü O, gençliğin eğitimi için savunduğu görüşleri ile mükemmel bir eğitimci ve gerçek bir rehberdir. Mehmet Akif, iyi bir eğitimci olmasının yanında büyük bir tevazu ve erdem örneğidir. Zira İstiklal Marşı için konulmuş olan büyük para ödülünü reddeden Mehmet Akif'in, Taceddin Dergâhı'nda otururken yanan bir sobası ve onu soğuktan koruyabilecek bir paltosu dahi yoktu. Mehmet Akif, böyle bir ahlâk ve böyle üstün bir erdem sahibiydi. O'nun asıl gayesi hakikati ifade etmek ve Türk-İslam âlemindeki durumun olumlu yönde değişmesini sağlayabilmektir. Ayrıca Akif, inançlı ve dini konularda oldukça hassas bir insandı. Bu yüzden özellikle din eğitimine fazlaca önem vermiştir. Fakat onun inancı hiçbir zaman gerici ve sabit bir anlayışın izlerini taşııyordu. Çünkü O, toplumun sürekli gelişmesinden yana mücadele eden ve bu düşünceyi benimseyen önemli bir şair ve öğreticiydi. Bu yönüyle kendi döneminin koşulları içerisinde büyük bir devrimci ve mücadeleci bir rol üstlenen Mehmet Akif Ersoy, Ankara'da yalnızca şiir kaleme alan bir mebus değil, memleketi adım adım gezerek cephedeki mücadeleyi halka aşılama gayret eden vefakâr bir neslin kahramanıdır.

Çalışmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın temel amacı, eğitimin ve din eğitiminin genel sorunlarını teşhis edip bunlara mantıklı çözüm yolları bulmaya çalışan Mehmet Akif Ersoy'un konuya dair görüş ve fikirlerini etraflı şekilde değerlendirip analiz etmektir. Eserlerine ve söylemlerine bakıldığında, Akif'in kendine has bir eğitim anlayışı olduğu dikkat çekmektedir. Bu anlayış, daha çok şiirlerinde açık bir şekilde kendini göstermektedir. Bu yönüyle özellikle Safahat, eğitim sistemiyle alakalı amaçlarımızın nasıl olması gerektiğini ortaya koyarak, şairin bu konuya bakış açısını da gözler önüne sermektedir. Akif, genel olarak toplumsal ve ahlaki problemlere karşı çözümü, temelleri İslam'a dayanan, millî ve manevî değerlerimizi yücelten bir din eğitiminde görmektedir. Bu yönüyle Akif için din eğitimi, olmazsa olmaz ve üzerinde durulması gereken önemli konulardan biridir. Bu hususlardan yola çıkılarak çalışmada, eğitimin ve özellikle de din eğitiminin toplum açısından ehemmiyeti konu edilmiştir. Aynı zamanda bu çalışma ile Akif'in eğitim anlayışı, eğitimle alakalı görüşleri çerçevesinde ele alınmıştır. Ayrıca şairin eğitim ve din eğitimi konusundaki görüş ve önerileri ile günümüz eğitim sistemine ışık tutması amaçlanmıştır. Çalışmanın problemini "Mehmet Akif'in kendi döneminde genel eğitim ve din eğitimiyle ilgili gördüğü temel problemlerin neler olduğu, bu problemler için alınabilecek önlemlerin neler olduğu ve günümüz açısından bu problemlerin nasıl değerlendirilebileceği" konuları oluşturmaktadır. Çalışmada öncelikle Akif'in yaşadığı toplumdaki eğitim ve din eğitimi konularına değinilecek, ardından topluma verilmesi gereken din eğitiminin kalitesine vurgu yapılacaktır.

Yöntem

Bu çalışmada literatür tarama yöntemi uygulanmış ve bu konuda daha evvel yapılan çalışmalar detaylı şekilde incelenmiştir. Çalışmanın özünü, Mehmet Akif Ersoy'un eğitim ve din eğitimi konuları hakkındaki eleştiri ve görüşleri oluşturmaktadır. Araştırma sürecinde konu ile alakalı yazılı eserlere ulaşılarak bu alanda yapılan çalışmalar arasında anlamlı karşılaştırmalar yapılmış ve çeşitli örnekler verilmiştir. Eğitim konusu oldukça geniş bir yelpazeye sahip olmasına rağmen bu çalışmada yalnızca Mehmet Akif'in eğitim ve din eğitimine dair düşünceleri incelenmiş, tartışılmış ve etraflıca değerlendirilerek günümüz eğitimi için çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Elimizde sadece Mehmet Akif'in eserleri bulunduğu ve kendisi de hayatta olmadığından, şahsiyet araştırmalarında sık kullanılan saha çalışması yapılamamıştır. Mehmet Akif ile ilgili birçok bilimsel araştırma yapılmıştır. Fakat bu çalışmalar onun genel olarak hayatını, felsefi yönünü, şairliğini ve edebi yönünü ele almaktadır. Bu sebeple çalışmamız, Mehmet Akif'in eğitim ve din eğitimi ile alakalı görüş ve önerilerini, eğitim ilkelerini; ahlak, değer, din ve gençlik düşüncelerinin eğitim çerçevesinde değerlendirmesini ele alması bağlamında en uygun olan yöntemle ele alınmıştır. Bu değerlendirme yapılırken, çalışmanın kapsam sınırlılığı dâhilinde, Akif'in eğitim anlayışını detaylı bir şekilde incelemek yerine, düşüncelerine genel bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Bu bağlamda ilgili literatür taranmış ve ulaşılan veriler doğrultusunda gerekli tavsiyelerde bulunulmuştur.

Bulgular

Çalışmanın ilk bölümünde Mehmet Akif'in başta eğitim hayatı olmak üzere hayatı hakkında kısa bilgilere yer verilmiştir. Sonrasında Akif'in günümüz eğitim sorunlarının çözümüne de ışık tutan önemli görüşlerine değinilmiştir. Şairin toplum eğitimine verdiği önem, onları eğitmek için gösterdiği çaba ve özellikle de verilmesi gereken din eğitiminden beklediği neticeler açıklanmıştır. Aynı zamanda toplum, aile ve birey için eğitimin öneminden bahsedilmiştir. Edinilen bulgular ışığında da gerekli değerlendirmeler ve yorumlar yapılmıştır.

Mehmet Akif Ersoy'un Çocukluğu ve Eğitim Hayatı

Şairin çocukluk yılları, Osmanlı Devletinin hasta adam olarak görüldüğü ve bu durumun devlet adamlarına ve aydınlara tesir ettiği, bu belirsiz ortamın halkta ümitsizliğe yol açtığı ve bütün bu olumsuzluklara rağmen insanların çalışıp güzel şeyler yapmaya gayret ettiği bir sürece rastlar. İşte böyle bir dönemde çocukluk yıllarını yaşayan Akif'in millî-manevi hislerini yoğurup ortaya çıkartan şey, altı asırlık cihan imparatorluğunun dünya sahnesindeki o büyük ihtişamının guruba döndüğü şartlar olmuştur (İnaltekin, 2008, s. 24).

Mehmet Akif'in bilinen en önemli özelliklerinden biri onun aldığı çok yönlü eğitimidir. Bunda, Osmanlı modernleşmesinin çok baskın olduğu bir dönemde dünyaya gelmesinin önemli payı vardır. Bu geçiş döneminde babasının da desteğiyle eğitimde modernliği ve gelenekselliği etraflı bir şekilde analiz etmiştir. Çünkü Akif'in genel eğitim durumuna göz atıldığında, onun hem geleneksel hem modern eğitim kurumlarının ikisinden de istifade ettiği görülebilir. Nitekim Akif, bir taraftan Fatih gibi klasik anlamda önemli ilmi derslerin okutulduğu bir merkezden, diğer taraftan da Tanzimat'tan itibaren devamlı gelişen modern eğitim kurumlarından ders alıyordu. Bu yönüyle bakıldığında Akif, tıpkı her iki çiçekten de bal toplayan çalışkan bir arı gibidir. Nitekim bu ortam onun ileriki yıllarda da düşünce dünyasına kaynaklık edecektir.

Mehmet Akif, 1878 yılında, dönemin geleneğine uygun şekilde 4 yıl, 4 ay, 4 günlük iken Fatih'te bulunan Emir Buhari mektebine başlamıştır. Yaklaşık iki yıl kadar burada

eğitim gördükten sonra 1879 yılının sonlarına doğru Fatih İbtidaisine başlamıştır. Bu süreçte babasından Arapça dersleri de okumuştur. Sonrasında üç yıllık ilkokulu tamamlamış ve 1882 yılında Fatih Merkez Rüşdiyesine girmiştir (Ersoy, 1993, s. 18-19). Akif, bir yandan Rüşdiyedeki eğitimine devam ederken diğer yandan da hafızlık yapmaya başlamış ve ayrıca babasından Arapça eğitimini de almaya devam etmiştir. Aynı zamanda, ikinci namazlarının ardından Fatih Camiinde Selanikli Esad Dede'nin verdiği Farsça derslerini takip etmiştir. Bu süreçte Arapçasını ilerletmek için de Hoca Halis Efendi'den ders almıştır. Akif, bu yaşlarda edebiyata ilgi duyduğu için Sa'di'nin Gülistanını, Fuzuli'nin Leyla ile Mecnun'unu, Mevlana'nın Mesnevisini ve Şirazlı Hafız'ın Divanını da okumuştur. Rüşdiyede ise Fransızca, Farsça, Türkçe ve Arapça derslerinden sürekli birinci olmuştur (Okay, 1989, s. 7). Akif'in 1920'li yılların başlarına kadar Celaleyn Tefsirini de 18 kez okuyup bitirdiği bilinmektedir. Böylece Akif, modern ilimleri öğrenirken geleneksel ilimlerden de faydalanmış her ikisini de birlikte başarıyla yürütmüştür (Kılıç, 2008, s. 45).

Mehmet Akif, meslek seçme yaşına geldiği vakit, bu konudaki tercihi için babası onu tamamen serbest bırakmıştır. Zira babası, meslek seçme konusunda Akif'in yerinde bir karar verebilecek yetkinlikte olduğunu biliyordu. Bu husus aynı zamanda Akif'in aldığı karakter eğitiminin kalitesinin de önemli bir göstergesidir. Akif, kendi için büyük ehemmiyet taşıyan bu konu üzerinde düşünmüş ve o dönemin en popüler mekteplerinden biri olan Mülkiye Mektebi'ni tereddüt etmeden tercih etmiştir.

Okul ve meslek seçiminin hayatın en önemli dönüm noktalarından olduğunu vurgulayan Akif, gençlerin özellikle ilim ve meslek bakımından hocalarını ve babalarını geçmeleri gerektiği, bunun da sadece ilim uğrunda gayret göstermekle mümkün olabileceği, aksi hâlde yetişen neslin kaybedileceği uyarısında bulunmaktadır (Ersoy, 1985, s. 367-368).

Diğer taraftan Akif, yaşadığı dönem itibariyle medrese ve modern eğitim kurumlarının her ikisini de yakından gözlemlene imkânına sahip olduğu için bu konudaki mukayese kabiliyeti oldukça iyiydi. Bu hususta özellikle medreseler için önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. Çünkü Akif, o dönemde faaliyet gösteren medreselerin halk nezdindeki öneminin farkındadır. Zira o dönemde topluma yön verebilen ve toplumu aydınlatabilen kurumlar medreselerdir. Bazı kesimlerin küçümsediği köylü halkına ulaşabilen kurumlar da yalnızca medreselerdir. Medreselerin tüm bu fonksiyonlarına rağmen kötülenmesi ve hor görülmesi halkın eğitimi noktasında büyük handikaplar oluşturmuştur (Ogur, 2008, s. 233).

Toplumun hem medreselere hem de mekteplere ihtiyaç duyduğunu belirten Mehmet Akif, bu kurumların öncelikle cehaleti ortadan kaldırması gerektiğini sonra da insanlara zanaat öğretmesi gerektiğini önermiştir. O dönemde yalnız başına ne mektepler ne de medreseler bunu sağlayabilecek durumdadır. Bu nedenle Akif, kendi döneminde medreselerin yıkılarak yerine mektep inşa edilmesine pek olumlu bakmaz. Akif'e göre öncelikle yapılması gereken, medreselerin ıslahıdır. Çünkü hazır olan bir şeyi yıkmak kolaydır fakat yenisini yapmak oldukça güçtür. Ayrıca Mehmet Akif, müspet ilmin toplum için ne denli önemli ve gerekli olduğunu bildiği için bu ilimlerin medreselerde okutulmamasının büyük bir eksiklik olduğunu sürekli vurgulamıştır. Çünkü ona göre toplumun modern dünyayı yakalayabilmesi için yapması gereken, ilmin ilhamını Kur'an kaynağından alıp asrın idrakine İslam'ı söyletmesidir. Bu da sadece ilim ile mümkün olabilecektir. Toplum bir taraftan azim, fedakârlık ve hürriyetperverlik gibi hislerle donatılırken, bir taraftan da sağlam bir İslam inancı kazanmalıdır. Çünkü İslam'a göre selamet, ancak insanlara salah, sebat ve sağlam bir iman gibi ulvi değerlerin kazandırılmasıyla mümkün olacaktır.

Mehmet Akif'in cehaleti ortadan kaldırmak için getirdiği önerler dikkate alındığında öncelikli olarak yapılması gereken yukarıda da vurgulandığı gibi mektep ve matbuat yoluyla gerçekleştirilecek bir eğitim modelinin uygulanmasıdır (Ersoy, 2007, s. 186). Bu nedenle yalnızca mektep açmak tek başına bir çözüm değildir. Yani, bu kurumların adının medrese ya da mektep olması verilecek eğitimin niteliğini değiştirmez. Mühim olan özünü yitirmemek suretiyle dönemin ihtiyaçlarını karşılayacak bir eğitimin uygulanabilmesidir. Aynı zamanda Mehmet Akif'e göre halkın benimsemesi için yeniliklerin kendi özlere uygun olması gerekir. Zira başka toplumlar için olumlu sonuç vermiş uygulamaların taklit edilmesiyle olumlu sonuçlar alınacağını beklemek de doğru değildir. Çünkü her toplumun sorunları ve ihtiyaçları farklıdır. Bu nedenle bir toplumun ilim hususunda ilerlemesini sağlamak için yapılacak faaliyetlerde, başka toplumların deneyimlerinden de yararlanmakla beraber, o milletin gerçek 'mahiyet-i ruhiyye'sinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Ersoy, 2007, s. 176-177).

Mehmet Akif Ersoy'un Dinî Yönü

Mehmet Akif, öncelikle İslamcı bir ilim adamı ve aydındır. Bu nedenle O, Safahat kitabında sık sık İslamcılık akımının Müslümanlar üzerindeki tesirinden bahsetmektedir. O dönemde Osmanlı Devletinde birçok fikir akımı ortaya çıkmıştır. Bunlar içerisinde en yaygın olarak bilinenler İslamcılık, Türkçülük, Osmanlıcılık ve Batıcılık akımlarıdır. Osmanlı'nın dağılmasını önlemek ve onu gelişmiş ülkeler düzeyine çıkarmak için ileri sürülen bu akımlar içerisinde Mehmet Akif, evvela milliyetçi bir tavır izlemiş olsa da daha sonraları İslamcılığa doğru bir eğilim göstermiştir. Özellikle Müslüman ülkelerdeki bölünmüşlük ve geri kalmışlığı kendine dert edinen Mehmet Akif, devlet içerisindeki en önemli uzlaştırıcı unsur olan İslamiyet üzerinde ehemmiyetle durmuştur. İslam'ın hurafelerle ve yanlış yorumlarla yıpratılmaya çalışılan yönleri üzerinde hassasiyetle duran Mehmet Akif, bilhassa bu sorunlara karşı önemli tavsiyelerde bulunmuştur. Zira Akif için hak din olan İslam, her şeyden daha önemlidir. Ona göre bu din, tüm dünyevi hayatı düzenlemek için yeterlidir. Aynı zamanda Akif'in düşüncelerini şekillendiren en önemli faktörlerden biri, onun İslamcı bir şair olmasıdır (Duran vd. 2008). Tüm bu düşünceleriyle İslam Dünyasının içinde bulunduğu geri kalmışlık ve ayrışmaların nedenlerini detaylı şekilde değerlendirerek buna çözüm bulmaya çalışan Mehmet Akif, yazılarında ve şiirlerinde İslamcı kimliğini her daim ön plana çıkarmıştır. Böylelikle İslam dünyasında itibar edilen ilim adamlarının eserlerini araştırmış ve başta Safahat olmak üzere çeşitli eserlerinde İslam Dini hakkındaki fikirlerini çağdaş bir değerlendirmeye kaleme almıştır. Ayrıca Mehmet Akif, Cemalettin-i Efgani ve Mısırlı Muhammed Abduh'un da fikirlerinden yararlanarak Türk Edebiyatında İslamcılığın önde gelen temsilcilerinden biri olmuştur (İdben, 2008). Mehmet Akif Ersoy, İslamcı akıma tabi olmakla birlikte milliyetçi bir tutuma da sahip olmuştur. Ama onun milliyetçilik ekolüne yaklaşımı ırkçı ya da kavmiyetçi bir duruşa dayalı değildir. Nitekim o, Millî mücadelede Osmanlı'nın selameti için büyük gayret göstermiş ve bu hususta desteğini kavmiyetçi söylemler sarf etmeden vermiştir.

Mehmet Akif'te Örgün ve Yaygın Eğitim

Mebusluk da dâhil devletin birçok kademesinde görev alan Mehmet Akif Ersoy, çeşitli eğitim kurumlarında çalışarak Türk eğitimine katkılar sağlamıştır. 1906 yılında da İstanbul'da yaşadığı sırada bakanlıktaki göreviyle birlikte Halkalı Ziraat ve Baytar Mektebi'nde kompozisyon dersleri vermiştir. 1907 de ise Çiftçilik Makinist Mektebi'nde öğretmenlik yapmıştır. İkinci meşrutiyetin ilanından henüz on gün kadar sonra arkadaşı Fatin Hoca'nın ricasıyla da "yalnızca iyi ve doğru olan faaliyetlerine" destek vermek şartıyla İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne katılmış ve bu cemiyetin Şehzadebaşı İlmiye Mahfelinde Arapça dersleri vermiştir (Okay vd. 2003). Aynı zamanda Umur-i Baytariye'de müdür yardımcılığı yaptığı sırada Darülfünunda Edebiyat-ı Osmaniye dersleri vermiş ve

1925-1936 yılları arasında da Kahire'de bulunan "Câmiü'l-Mısriyye" Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı dersleri vermiştir (Tansel, 1991, s. 28).

Şair ayrıca Müdafaa-i Milliye Cemiyeti'nin neşriyat şubesinde Cenap Şahabettin, Rezaizade Ekrem, Süleyman Nazif ve Abdülhak Hamid ile birlikte çalışmış, farklı tarihlerde Fatih Camii ve Bayezid Camii kürsüsünde halka hitap ederek onları vatan müdafaası hususunda yönlendirmeye çalışmıştır. İstiklal Savaşı sırasında ise Kastamonu ve Balıkesir'de çeşitli vaazlar vererek halk eğitimine katkı sağlamıştır (Tansel, 1991, s. 89). Halkı bilinçlendirme hususunda gösterdiği çaba, devlet erkânından bazı kişilerin dahi gözüne batmış olmalı ki Mehmet Akif, umumi seferberlik döneminde bir arkadaşıyla oturmuş kuru fasulye yerken bakanlık makamından biri gelmişti. O zat, selam verdikten sonra Akif'e yazılarında o derece ileri gitmemesini nazıkçe söylemek istemişti ki Mehmet Akif hiddetle:

- Nazırına söyle; kendilerini düzeltinler! Bu gidiş devam ettikçe bizi susturamazlar. Ben fasulye aşu yemeye razı olduktan sonra kimseden korkmam!" diyerek halkı bilinçlendirmenin kutsal bir vazife olduğuna inandığını göstermişti (Kabaklı, 1984, s. 61).

Karakteri ile halka önder olan Mehmet Akif, örnek bir eğitimcide bulunması gerekenleri tasvir ederken günümüz eğitimcilerine de örnek olacak şu mısraları bırakmıştı:

*Zulmü alkışlayamam, zalimi asla sevemem;
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.
Biri ecdadıma saldırdı mı hatta boğarım!..
-Boğamazsın ki!
-Hiç olmazsa yanımdan kovarım.
Üç buçuk soysuzun ardında zağarlık yapamam;
Hele Hak namına haksızlığa ölsem tapamam.
Doğduğumdan beridir aşıkım istiklâl;
Bana hiç tasmalık etmiş değil altın lale.
Yumuşak başlı isem kim dedi koyunum?
Kesilir belki, fakat çekmeye gelmez boynum.
Kanayan bir yara gördüm mü yanar tâ ciğerim,
Onu dindirmek için çifte yerim, kamçı yerim.
"Adam, aldırma da geç git," diyemem aldırırım.
Çiğnerim, çiğnenirim hakkı tutar kaldırırım.
Zalimin hasmıyım amma severim mazlumuu...
İrticain sizin lehçede manası bu mu? (Ersoy, 1985, s. 445)*

Hayatının büyük çoğunluğunu bir halk eğitimcisi olarak geçirmiş olan çok yönlü vatan şairini Mithat Cemal şöyle tasvir eder. "Boğaziçi'nde yüzme yarışı kazanan, Çatalca'da güreşen, Veli efendi Çayırında adım atlayan, İbnü'l-Farız'i ezbere bilen, Dağıstanlı Hoca ile Kitabü'l-Kamil'i hasbihâl eden, Musa Kazım Efendi ile Bedreddin'in Varidat'ını okuyan, sonra Emil Zola'nın romanlarında insan yığınlarını idaredeki kudretini seven... Bu kadar değil, Halkalı'da ineklerin karnından Trocart ile su alan, aruzun orkestrasyonunu yapan Akif, kendi kendine kaldığı zaman nısfıye de üflüyordu." (Kabaklı, 1984, s. 64)

Böylelikle Mehmet Akif Ersoy aktif şekilde çeşitli eğitim faaliyetlerine katılarak bu hususta çeşitli tecrübeler edinmiştir. O, eğitim için lazım olan ilkeleri de kendi süzgecinden geçirerek mükemmel bir tarzda uygulamıştır. Kişisel tecrübeleriyle benimsediği bu ilkeler, aynı zamanda onun eğitim alanındaki başarılarının birer göstergeleridir. Etrafına sevinç, azim ve ümit taşımayı kendine şiar edinmiş bir vatansever olan Mehmet Akif Ersoy, evvela Türk-İslam geleneğinin kadim değerlerini kendinde toplayarak asil bir insan portresi çizmiş, sonra da kendi milletini bu değerlerle donatmayı hedeflemiştir. Çünkü ona göre güçsüzlüğün ve yenilginin temel nedeni cehalettir. Bu sebeple o, memleketin inkişafını engelleyen cehaleti, hızla tedavi edilmesi gereken bir veba olarak görmüştür.

Diğer yandan Safahat'ta da ahlaki değerleri her daim öne çıkartan Mehmet Akif, toplumdaki olayları ve durumları yalnızca incelemekle kalmamış, aynı zamanda onlarla alakalı çözüm yollarını da etraflı şekilde değerlendirmiştir (Ogur, 2008). Zira toplum cahil kalınca birbirinin hakkını yemenin, teknolojiyi ve ilmi bırakıp barbar davranışlarda bulunmanın, çalışmak yerine yatmanın adeta bir meziyet hâline geleceğinden kaygı duymuş ve bu davranışlarda bulunanları da meydanı boş bulan ipsizlere benzetmiştir. Bu tip sorunlu davranışların yaygınlaşmasının toplumun eğitimsizliğinden ileri geldiğini bildiği için de öncelikle halka insanlık öğretilmesini şiddetle tavsiye etmiştir.

Mehmet Akif Ersoy, köyün ve köylünün içerisinde bulunduğu eğitimsizlikten kaynaklanan olumsuzlukları, acıları ve köylünün sefaletini de vurgulamış fakat onları umutsuzluğa sevk etmeden refaha giden yolu göstermeye çalışmıştır. Şair, eğitime hedeflediği özlenen bu toplum modelini, ideal köy tablosu çizerek ortaya koymuştur (Ogur, 2008). Bu köyde tarlalar daha bereketli, hayvanlar daha bakımlı, çocuklar daha gürbüz, insanlar daha bilinçli ve din-dünya muvazenesini iyi bir denge içerisinde yürütmektedirler. Akif bu durumu şu mısraları ile dile getirmiştir:

Gündüzün kimse görünmez: Kadın erkek çalışır:

Varsa ortalarda gezen tostopaç oğlanlardır.

Akşam olmaz mı, fakat, toplar ahaliyi ezan,

Son cemaat yeri, hatta, adam almaz bazen.

Güneş afâka henüz arz-ı vedâ etmişken,

Yükselir Ka'be'ye doğrulmuş alınlar yerden.

Önce bir dalgalanır, sonra eder hepsi karar;

Örülür enli omuzlarla birer canlı hisar.

Bu yaman safların âhengi hakikat müdhiş;

Sanki yalçın kayalar yan yana perçinlenmiş,

Öyle bir cephe kesilmiş ki: Müselsel iman,

Hangi imana dokunsan taşacak itminan.

Ah o yekparelik eyyamı hayal oldu bu gün;

Milletin hâlini gör, sonra da maziyi düşün.

Kim bu yalçın kayalar sarsılacaktır derdi?

Öyle sarsıldı ki edvâra tezelzül verdi! (Ersoy, 1985, s. 425-426)

Kısacası Mehmet Akif, yorulmadan, bıkmadan halkın eğitimi için 45 yıl gezmiş, çırpınmış ve didinmişti: Devletin ve milletin derdiyle dertlenen bu aydın kişilik, yeri geldiğinde âdeta hizmete koşan bir er gibi "Teşkilat-ı Mahsusa"nın emrine girmiş, yeri geldiğinde ise Almanya'ya gitmiş, orada İngilizlerle birlikte Osmanlı'ya karşı savaşırken

Almanlara esir düşen Müslüman kamplarında incelemelerde bulunmuş ve farkında olmadan Osmanlı'ya karşı savaşan Müslüman esirleri bilinçlendirmeye çalışmıştı. Sonra uzun bir çöl yolculuğu ile Lawrens'in saçtığı İngiliz altınları ile ayartılmış olan Müslümanları, Türk devletine bağlamaya çalışmıştı. Bu şekilde O, her hususta devletinin ve milletin yanında ve destekçisi olduğunu göstermiştir (Özgen, 2013).

Mehmet Akif Ersoy'un Eğitim ve Din Eğitimi Görüşü

Halkın refahı ve inkişafı için fazileti ve marifeti en önemli iki güç olarak gören Mehmet Akif Ersoy, en öncelikli sorunumuz olan eğitime değinmeyi kutsal bir görev olarak görmüş ve hayata bakış açısını İslami kaideler çerçevesinde biçimlendirmiştir. Dolayısıyla eğitimle alakalı tüm görüşlerini, İslam'ın eğitim öğretimle ilgili görüşleri üzerine temellendirmiştir. Bu yüzden şair, bu husustaki söylemlerini genellikle Kur'an ayetleri ile desteklemeye çalışmıştır. Buna iyi bir misal olarak bilenler ile bilmeyenleri kıyasladığı: *"Hiç bilenler ile bilmeyenler bir olur mu? Olmaz ya... Tabii biri insan, biri hayvan!"* mısralarında görmekteyiz (Ersoy, 1985, s. 217).

Mehmet Akif, gelişmiş bir topluma sahip olmanın, her alanda eğitime önem verip yeterlik sahibi nesiller yetiştirmeyle mümkün olabileceğini vurgulayarak ideal bir mümin tarifi yapmaktadır. Aynı zamanda toplumun inkişafı için bilgiye denk gördüğü marifete, yani manevi tecrübeyle doğrudan elde edilen bilgiye ve ahlaka denk gördüğü fazilete ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir. Bunlardan herhangi birinin noksan olmasını toplumsal ilerlemenin önünde büyük bir engel olarak görmektedir. Akif, geçmişte büyük değerlere sahip olduğumuz için kadim bir medeniyet inşa edebildiğimizi, bugün de kendi ahlak anlayışımızı bozmadan, tekniği ve ilmi de Batıdan alarak eskiden olduğu gibi kadim bir medeniyet kurabileceğimizi vurgulamaktadır. Çünkü toplumların eğitim durumları uygarlıklarına ve kültürlerine yansır. Ona göre eğitilmiş toplumlar daha önyargısız, medeni, insan haklarına saygılı, evrensel değerleri benimsemiş ve paylaşımcı olmaktadır. İşte toplumlar bu değerleri eğitim alanında kullandıkları oranda başarılı olabilir ve değerler yalnızca bir bilgi olarak değil, öğrencilerin hislerine yansıtıldıkları oranda ancak kalıcı olabilir. Bu yüzden erdemli bir toplumun temelinde eğitim büyük rol oynamaktadır. Zira doğru şekilde eğitilmiş insanlar toplumun en önemli değerleri olan sabır, dürüstlük ve adalet gibi faziletlerle bağlı olan insanlardır. Ayrıca eğitilmiş toplumlarda yaşayan insanlar, erdemli birer birey olmanın gereği, bu değerlere uymak durumundadırlar. Çünkü erdemli bir toplumla ahlak arasında sağlam bir bağ vardır. Bu bağ, insanın zihninde ve ruhunda var olan ve onu diğer canlılardan ayıran önemli bir özelliktir. Zira Akif'e göre insan kendi mahiyetini anlayamadan ne ahlaki anlayabilir ne de kâmil bir insan olmanın ne demek olduğunu tam manasıyla kavrayabilir. Nitekim Mehmet Akif, 'İnsan' isimli şiirinde insana kendi maddi ve manevi meziyetlerini şu mısralarıyla hatırlatır:

Haberdâr olmamışsın kendi zâtından da hâlâ sen,
"Muhakkar bir vücûdum!" dersin ey insan, fakat bilsen...
Senin mâhiyyetin hattâ meleklerden de ulvîdir:
Avâlim sende pinhândır, cihanlar sende matvîdir :
Zeminlerden, semâlardan taşarken feyz-i Rabbânî,
Olur kalbin tecellî-zâr-ı nûrâ-nûr-i Yezdânî.
Musaggar cirmin amma gâye-i sun'-i İlâhîsin;
Bu haysiyyetle pâyânın bulunmaz, bitenâhîsin!
Edîb-i kudretin beytü'l-kasîd-i şî'ri olmuşsun;
Hakîm-i fitratin bir anlaşılmaz sırrı olmuşsun.

Esirindir tabîat, dest-i teshîrindedir eşya;
Senin ahkâmının münkâdıdır, mahkûmudur dünyâ;
Bulutlardan sevâik sayd eder irfân-ı çâlâkin;
Yerin altında ma'denler bulur nakkâd-ı idrâkin.
Denizler bisterindir, dalgalar gehvâre-i nâzın;
Nedir dağlar, semâ-peymâ senin şehbâl-i pervâzın!
Havâ, bir refref-i seyyâl-i hükmündür ki bir demde,
Olur demsâz-ı âvâzın bütün aktâr-ı âlemde (Ersoy, 2013: 64)

Mehmet Akif, çalışmanın ve araştırmanın önemine de sık sık vurgu yapmaktadır. Çünkü bir ilim dini olması sebebiyle İslam Dini, öğrenmeye, öğretmeye ve araştırmaya büyük önem verir. Bundan dolayı İslam'ın ilk vahyi "Oku!" şeklinde gelmiş ve evvela insana okuması emredilmiştir. Nitekim Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hadislerinde de okumak ve ilim öğrenmek ibadetten üstün sayılmış ve ibadete gösterilen ihtimamın ilim için de gösterilmesine vurgu yapılmıştır. Bu yüzden Hz. Peygamber (s.a.v.), âlimleri âdeta peygamberlerin varisleri olarak görmüş ve ilim öğrenen ve öğretenlerin insanların en hayırlısı sayılacağını vurgulamıştır (Özbuğday, 2000). Aynı zamanda Hz. Peygamber (s.a.v.), bu hususta "Kim ilim talep ederse, bu işi geçmişteki günahlarına kefarete olur" (Tirmizî, İlim 2) buyurarak ilim öğrenmenin İslam Dinindeki önemine de vurgu yapmıştır. Buradan anlaşıldığına göre İslam Dini ilmi, insan için âdeta bir mükâfat vesilesi kabul etmiştir. Diğer yandan Yüce Allah (C.C.), "İnsan için ancak çalışmasının karşılığı vardır." (Necm Suresi, 53/39) ayeti ile de insana ahiret için çalışma ekseninde bir hayat sunmaktadır. Dolayısıyla insan, kendisi ve içinde bulunduğu toplumun yetişmesi ve gelişmesi adına çalışmakla sorumludur. Böylelikle Mehmet Akif'in, İslam'ın eğitime ve ilme verdiği değer üzerinde önemle durduğu görülmektedir. Çünkü onun nazarında cehalet, Müslüman toplumların ahlakına ve dine zarar veren en büyük düşmandır.

Mehmet Akif'e göre toplumun en çok ihtiyaç duyduğu konu verilen din eğitimidir. Din eğitimi, genel olarak temel değerleri bünyesinde barındırmalı, ahlaklı bireyler yetiştirmeli ve bu bireylerin tutum ve davranışlarında müspet değışikler gerçekleştirmeyi amaçlamalıdır. Ona göre din ve eğitim, bu açıdan aynı misyon etrafında birleşmektedir. Zira din, mensubu olan kişilerden sadece bilgi edinmelerini değil, bu bilgiyi özümseyip tutum ve davranışlarına da yansıtılmalarını ister (Gözütok, 2010). Eğitimin en büyük misyonu ve ideali ise, insanî bir hayat yaşamının yollarını insanlara göstermek noktasında onlara rehberlik etmek ve bu vesileyle karakter sahibi bireyler yetiştirmektir (Çamdibi, 2014). Bu da halkın kadim değerlerimizi benimseyip bunları yeni nesillere aktarmasıyla mümkün olacaktır. Zira "İnsan, doğumundan itibaren, tüm hayatı boyunca din ve eğitimin iş birliği ile olumlu davranışlar geliştirmesi gereken değerli bir varlıktır. Bu bağlamda hem dinin hem de eğitimin en önemli ve öncelikli amacı, insanlara müspet davranışlar kazandırmak ve toplumun gelişmesine katkı sağlamaktır" (Keyifli, 2013). Ayrıca insan, doğru bir şekilde eğitildiğinde kendisini diğer mahlûkattan üstün kılan akıl nimetini etik anlamda davranışlarını yönlendirmek için de kullanabilir. Aslında ahlaki olan tüm değerler, insanlara hizmet eder ve insanların zihni gelişiminde güçlü bir araç vazifesi görür. Bu sebeptendir ki Akif'e göre eğitimin asıl hedefi, insanın şahsi anlamda hayatını ve kişiliğini sağlam bir şekilde konumlandırabilmesi için onun karakterinde ve fitratında bulunan yetilerini en üst seviyeye taşımasına yardımcı olmaktır. Nitekim o, "*Felaketin başı, hiç şüphe yok cehaletimiz, Bu derde çare bulunmaz -ne olsa-mektepsiz*" (Ersoy, 2011) mısralarıyla bu konuya vurgu yapmaktadır.

Mehmet Akif, yaygın din eğitimi konusunda da çeşitli yapıcı eleştirilerde bulunmuş ve bu hususta birçok tavsiyelerde bulunmuştur. Örneğin dönemin vaizlerinin yeni nesle etki etmeyecek konuşmalar yapmalarının faydalı olmadığını vurgulamış ve bu nedenle din adamlarını sert bir dille tenkit etmiştir. Çünkü bu tip insanlar, din eğitimi vermekten çok dinin özüne zarar veren bir davranış içerisindedirler. Onların bu tutumları da gençlerin dinden uzak yetişmelerine sebep olmaktadır. Bu nedenle Mehmet Akif, sağlıklı bir din eğitiminde çağın ve neslin ihtiyaçlarının önemine dikkat çekmektedir. Ona göre din eğitimi verecek kişiler çağın gerisinde kalmayacak şekilde İslam Dininin ilkelerini insanlara aktarmalıdır. Onun ideal gençlik olarak bahsettiği Âsım'ın nesli, cehaletten ve hurafeden uzak, dava şuuruna sahip, ilim sahibi bir nesil olmalıdır. Zira toplumun en büyük beklentisi de böyle bir neslin yetişmesidir.

Mehmet Akif, eğitim hususundaki fikirlerinin temelini oluşturan Kur'an-ı Kerim'in doğru yorumlanmasının gerekliliğini de önemle vurgulamıştır. Bu konudaki yanlış tevekkül anlayışını sert şekilde eleştirmiş ve bu yanlış anlayışın, Müslüman toplumları faydalı ilim tahsil etmekten uzaklaştırdığını ifade etmiştir. Müslüman toplumların çalışmadan, kendilerini çalışan toplumlarla aynı düzeyde, bilgi sahibi olmadan da bilginlerle aynı seviyede görmelerinin bu yanlış tevekkül anlayışının ürünü olduğunu ifade etmiştir. Bu durumun da her fırsatta felakete ve tembelleşmeye yol açacağını ifade etmiş ve toplumsal kalkınma için "Doğrudan doğruya Kur'an'dan alıp ilhamı / Asrın idrakine söyletmeliyiz İslam'ı" ifadeleriyle Kur'an-ı Kerim'i doğru kavrayıp Kur'an düsturuna uygun çalışmayı önemle vurgulamıştır. Bu ifadeleriyle şair, toplumun eğitim konusunda sağlıklı ilerleyebilmesi için aynı zamanda içerisinde bulunulan çağın gereklerine göre hareket edilmesini önermektedir. Ona göre her birey, kendi zamanının ihtiyaçları doğrultusunda yetiştirilmelidir. Dolayısıyla eğitimin, en önemli sayılan vasıtaları arasında olan okullar ve ders kitapları da çağın gerisinde kalmamalıdır. Batı bunu başarabildiği için büyük ilerleme kaydetmiş fakat İslam toplumu bu konuda oldukça geri kalmıştır. Onun nazarında birçok konuda üstünlüğünü kanıtlamış bir medeniyet olan Batı, bunu tamamen gayret etme ve emek verme prensiplerine borçludur. Bu bakımdan İslam dünyası Batıyı örnek almalı ve ilerleme göstermek için azmetmelidir. Akif, bu konuda toplumumuzda artık bir İbn Sîna'nın, bir Gazali'nin ve bir İbn Rüş'tün yetişemediğini vurgularken daha önceden yazılmış tefsirlerin haricinde yeni özgün bir eser yazan kimsenin olmadığını, yalnızca eski kitaplara şerhlerin yazıldığını söylemiştir. Şair, önceki âlimlerin kaleme aldığı eserleri ezberlemek, okumak ve onlara şerhler yazmanın yerine doğrudan Kur'an-ı Kerim'e yönelmenin önemini belirtmek için bu ifadeleri kullanmaktadır. Bu söylemleri ile Akif, Batıdan yalnızca ilim alıp memleket yararına kullanmamızın önemli olduğunu belirtirken millî kültürümüze yakışmayacak sefilce davranışlara asla yakalanmamak gerektiğini de Fatih Kürsüsünden sık sık tembihlemektedir (Gülşen, 2021, s. 30). Ayrıca Akif, aile terbiyesinin önemine de oldukça değer vermektedir. Bununla ilgili olarak Fatih Cami'nde verdiği bir vaazında şunları ifade etmiştir:

"Evlâdımıza evvelâ bir Müslüman terbiyesi vermeli; sonra asrın ulûm-i nâfiasını, fûnûn-i sahîhasını öğretmeliyiz. Hem terbiyeye ailelerden başlamalıyız, bunun için de evvelâ kendimizi terbiye etmeliyiz" (Ersoy, 1913).

Netice olarak Mehmet Akif'in çalışmaya, ölçülü ve plânlı bir hayat yaşamaya ve araştırıp öğrenmeye büyük önem verdiği görülmektedir. Yaşadığı dönemde özellikle bizi biz yapan değerlerden uzaklaştıran sorunlara eserleri üzerinden dikkat çeken şair, toplumun geleceği ve refahı için bu problemlerin aşılmasında insanlara yol gösterme sorumluluğunu bizatihi üstlenmiştir. Ona göre her birey, araştırmak ve bilgiye ulaşmak ile yükümlüdür ve bunu âdeta ibadet hassasiyeti ile gerçekleştirmelidir. Doğru eğitilmiş toplumlar için adalet, hukuk ve ahlak gibi kavramlar büyük değer taşımaktadır. Bu nedenle Akif ahlak, ilim ve erdemlere dayalı bir "çalışma medeniyeti" oluşturulmasını

hedeflemiştir. Ona göre her toplumun sahip olması gereken çalışma erdemi, ilme dayalı yeni bir kültür projesinin yönelimine işaret etmektedir. Akif, kurmak istediği bu medeniyeti gayret ve çalışma ruhu içerisinde inşa etmeyi hedeflemiştir. O, bu nedenle özellikle genç nesle sebat, kararlılık ve azimle çalışmalarını ve ilim tahsil etmelerini tavsiye etmiştir.

Tartışma, Öneriler ve Sonuç

Önemli şairlerimizden olması sebebiyle Mehmet Âkif Ersoy hakkında yapılan araştırmaların odak noktasının genelde edebî yönü üzerine olduğu bir gerçektir. Şairin millî ve manevi değerlere gösterdiği hassasiyet de son derece kayda değer görülmektedir. Fakat o, yalnızca bir şair ve siyasetçi olarak kalmamış aynı zamanda Kur'an-ı Kerim'in pek çok ayetini tefsir ederek halkına doğru bir din eğitimi verme kaygısı gözetmiştir. Özellikle "Safahat" adlı kitabının içerisine ustalıkla yerleştirmiş olduğu Hadis-i Şerifler ile toplumu doğru şekilde eğitmeye gayret göstermiş ve daha sonraki nesillere de tavsiyeleriyle âdeta ışık olmuştur. Akbaş'a (2011) göre o, aynı zamanda yaşadığı dönemde özellikle dini, ahlaki ve kültürel değerlerin yüceltilmesi konusunda toplumu bilinçlendirmek amacıyla pek çok camide vermiş olduğu vaazlarıyla da değerli bir hatiptir. Ayrıca İslâm dinine mal edilmek istenen batıl inançlara ve hurafelere karşı gösterdiği gayretleri de oldukça önemlidir. Şairin Kur'an-ı Kerim üzerine yapmış olduğu çalışmaları, düz yazılarında ve şiirlerinde ele aldığı Hadis-i Şerifleri kullanımı ve bunları değerlendirme şekli birçok araştırmaya konu olmuş ve bu konular hakkında akademik tezler hazırlanmıştır. Bu çalışmaları arasında önemli görülenlerden biri Şentürk ve Köksal (2013) tarafından hazırlanmıştır. Bu eser ilim dünyasında, özellikle Kur'an-ı Kerim'in doğru anlaşılması konusunda pek çok kimseye yardımcı olacak bir eser niteliğindedir.

Genel olarak bakıldığında Akif'in eğitim anlayışı, millî-manevi değerlere bağlılığı ve daima toplumun eğitsel manada kalkınmasını sağlaması, onun eğitime verdiği değeri ön plana çıkarmaktadır. Zira şair, toplum olarak topyekûn kalkınmanın ancak eğitimle mümkün olabileceğini ve insanların, çağın gereklerine uygun şekilde hem dini hem de pozitif bilimlerle yetiştirilmeleri gerektiğini ısrarla vurgulamaktadır. Bu konuda Uslu'ya (2015) göre Mehmet Akif Ersoy, çocukların ve gençlerin de doğru bir şekilde eğitilmesi gerektiğini sık sık dile getirmiş ve özellikle toplumun eğitimi için verdiği önemi şiirlerinde, yaptığı konuşmalarda ve vaazlarda daima gündemde tutarak âdeta cehalete savaş açmıştır. Bu mücadelede işbirliğini önemli gören şair, eğitimin temellerinin evvela ailede atılması gerektiğini dile getirmiştir.

Ayrıca, dini değerleri ihmal etmeden modern eğitime de öncülük eden Akif, insani değerlerle yaşayıp memlekete katkı sağlamanın ancak eğitimle mümkün olduğuna inanmaktadır. Bu yüzden toplumu eğitmeyi mukaddes bir görev olarak görmüş ve öyle yaşamıştı. Bu yüzden hayatını Türk halkının bilinçlenmesine yardımcı olmak için adanmış, sonraki nesillere de yol gösterecek derin izler bırakmış ve Türk halkının eğitimine katkıda bulunmuştur.

Son olarak, Akif'in görüşleri detaylı incelendiğinde, bu görüşlerin günümüz eğitim sisteminde görülen birçok soruna çare olabilecek çözümler barındırdığını da görmek mümkündür. Bu verilerden hareketle, millî şairimiz Mehmet Akif Ersoy'un yalnızca ders kitaplarında ve özel günlerde ulusal şairimiz olarak anılmasından vazgeçilerek, ilkeleriyle, prensipleriyle ve fikirleriyle anlaşılabilir yeni nesle yol gösterecek bir rehber, daha önemlisi iyi bir eğitimci olduğu da unutulmadan, daima ön planda tutulması, çalışmamızın en önemli önerileri arasında yer almaktadır.

KAYNAKÇA

- ÇAMDİBİ, M. (2014). *Şahsiyet Terbiyesi ve Gazali*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- ERSOY, M. A. (1993). *Safahat*. (der. Mehmet Ertuğrul Düzdağ). İstanbul: İFAV Yayınları.
- ERSOY, M. A. (1985). *Safahat*. (ter. Ömer Rıza Doğrul, tas. Mehmet Ertuğrul Düzdağ). İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- ERSOY, M. A. (2007). *Safahat VI. Kitap Âsım*. (hızl. Fazıl Gökçek). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- ERSOY, M. A. (1913). "Hutbe ve Mevâiz: İkinci Mev'iza". *Sebîlü'r-Reşâd Dergisi*. IX/231: 390.
- ERSOY, M. A. (2013). *Safahat*. (hızl. M. Ertuğrul Düzdağ). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- ERSOY, M. A. (2011). *Mehmed Âkif Düzyazılar Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*. (der. Abdülvahap Akbaş) İstanbul: Beyan Yayınları.
- GÖZÜTOK, Ş. (2010). "Eğitim ve Dinin Kavramsal Yapısı ve Din Eğitimi İlişkisi". *Kuram ve Eylem Yönüyle Din Eğitiminin Teolojik ve Felsefi Temelleri*. Konya.
- GÜLŞEN, C. (2021). "Mehmed Akif Ersoy'un Eğitim Anlayışı". *New Era International Journal of Interdisciplinary Social Researches*. 50: 25-30.
- DURAN, H. - M. Enes SALKIN (2008). "Mehmet Akif Ersoy'da İslamcılık ve Milliyetçilik Düşüncesi". *I. Uluslararası Mehmet Akif Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. I. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Yayınları: 345-354.
- İNALTEKİN, A. (2008). "Mehmet Akif Ersoy'un Muhammed Şehriyar Üzerindeki Etkileri". *I. Uluslararası Mehmet Akif Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. I. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Yayınları: 23-28.
- İDBEN, E. İ. (2008). "İnsancıl Dünya Görüşü Açısından Mehmet Akif Ersoy". *I. Uluslararası Mehmet Akif Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. I. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Yayınları: 219-222.
- KABAKLI, A. (1984). *Mehmet Akif*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Edebi Eserler Dizisi.
- KEYİFLİ, Ş. (2013). "Eğitim ve Din Eğitimi". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. XIII/2: 118-119.
- KILIÇ, A. F. (2008). "Uzlaşma Kültürümüzün İdeal Bir Örneği Olarak M. Akif Ersoy". *I. Uluslararası Mehmet Akif Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. I. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Yayınları: 43-50.
- OGUR, E. (2008). "Asım'da Eğitim Değerleri". *I. Uluslararası Mehmet Akif Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. I. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Yayınları: 229-237.
- OKAY, O. (1989). *Mehmet Âkif, Bir Karakter Heykelinin Anatomisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- OKAY, M. O. - M. E. DÜZDAĞ (2003). "Mehmet Akif Ersoy". *İslam Ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 28: 432-439.
- ÖZBUĞDAY, Ş. (2000). "Dinimizin İlme ve İlim Adamlarına Verdiği Önem". *Diyanet Aylık Dergi*. 119: 37.
- ÖZGEN, M. (2013). "Mehmet Akif Ersoy'un Türk Eğitimine Katkıları". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 1/27: 1-22.
- TANSEL, F. A. (1991). *Mehmet Akif Ersoy (Hayatı ve Eserleri)*. Ankara: Mehmet Akif Ersoy Fikir ve Sanat Vakfı Yayınları.

HADİS-İ ŐERİF. Tirmizî. İlim 2 (2650).

USLU, E. M. (2015). *Mehmet Akif Ersoy'un Safahat Adlı Eserinde Eğitim Olgusu*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

İnternet Kaynakları

KUR'AN-I KERİM, Necm Suresi, 53/39. Erişim Tarihi: 11.09.2021

<https://kuran.diyamet.gov.tr>